

za one čitatelje koji se problemom političkog predstavništva, barem u njegovu povijesno-pojmovnom aspektu, dosada nisu bavili. Neovisno o tome ovaj zbornik, kao pionirski rad na tom području na ovim prostorima, zaslužuje svaku preporuku kao nezaobilazna, temeljna literatura o pojmu političkog predstavništva.

Luka Ribarević

Prikaz

Joseph S. Nye
The Future of Power

Public Affairs, New York, 2011, 300 str.

Koncept i djelovanje moći u suvremenim međunarodnim odnosima tema je najnovije knjige Josepha S. Nyea, profesora na Harvardu, jednog od danas najutjecajnijih analitičara međunarodne politike, koji je u Carterovoj vladi bio pomoćnik sekretara za obranu. Moć u međunarodnoj politici kao svezvremenski fenomen već je duže vrijeme Nyeovo područje istraživanja. Od dosadašnjih knjiga u kojima se bavi tom problematikom svakako treba izdvojiti *Paradoks američke moći* (2002), *Meka moć: sredstvo uspjeha u svijetu* (2004), *Kako razumjeti međunarodne sukobe* (2005) i *Moć predvođenja* (2008). Najnovija knjiga *Budućnost moći* na neki način predstavlja svojevrsnu sintezu autorova dugogodišnjeg rada i promišljanja o toj temi.

Moć je, slaže se većina društvenih znanstvenika, sposobnost utjecanja na određeni objekt kako bi se usmjerio u željenom pravcu te kako bi se postigao željeni rezultat. Glavna teza koja se proteže kroz Nyeov opus u vezi s analizom moći jest da se u međunarodnim odnosima željeni rezultati postižu isključivo zajedničkim djelovanjem, a ne djelovanjem jednog aktera nad drugim. Naime, dok je u XVI. stoljeću Španjolska predstavljala vodeću silu zbog zlatnih poluga i trgovine kolonijama, u XVII. stoljeću Nizozemska zbog tržišta kapitala, u XVIII. stoljeću Francuska zbog veličine populacije, efikasne javne uprave i kulture, u XIX. stoljeću Velika Britanija zbog industrijske revolucije i političke kohezije, u XX. stoljeću Sjedinjene Američke Države zbog ekonomske snage i znanstvenih i tehnoloških postignuća – u XXI. stoljeću gotovo je nemoguće odrediti vodeću silu u međunarodnoj politici zbog difuzne moći globalnog informacijskog doba i nezauzastavljivog tehnološkog napretka (str. xiii). U tom je smislu, zahvaljujući ekonomskoj, financijskoj, informatičkoj i tehnološkoj povezanosti, međuovisnost država postala toliko jaka da je pokušaj jedne države da djeluje unilateralno gotovo neprovediv, ili je pak provediv, ali s dugoročnim negativnim posljedicama (npr. izolacija ili sankcije međunarodne zajednice).

Iako su dobri poznavatelji Nyeova rada iznijeli opravdanu kritiku da *Budućnost moći* u principu ne nudi ništa što Nye već nije obradio u svojim prijašnjim djelima, autor ipak predstavlja nove probleme kao izazove budućim analizama. Riječ je o dvije nove pretpostavke koje Nye izlaže na temelju svoje utvrđene teze o moći – *tranzicijska moć*, odnosno pomicanje moći

sa zapada na istok (u vidu opadanja moći SAD-a i uspona Kine), te *difuzna* moć, odnosno pomicanje moći od državnih prema ne-državnim akterima, što se odnosi na sve države.

Knjiga je podijeljena u tri dijela. U prvom se dijelu definira moć u kontekstu međunarodne politike; u drugom se dijelu autor bavi “tranzicijom i difuznošću” moći, dok u trećem dijelu analizira svoj koncept “pametne moći” (*smart power*).

U prvom dijelu (1-4 poglavlje) Nye nam predstavlja svoju perspektivu problematike suvremene moći u međunarodnoj politici. Naime, moć se može definirati kao (1) “tvrda moć” (*hard power*), koja se očituje kroz prisilu i u koju spadaju vojna i ekonomska moć, (2) “mekna moć” (*soft power*), koja podrazumijeva okvir za utvrđivanje zajedničkog plana, uvjeravanje te pobuđivanje privlačnosti među akterima kako bi se došlo do željenog rezultata, te (3) “pametna moć”, koja predstavlja kombinaciju tvrde i meke moći (str. 16).

Drugo i treće poglavlje posvećeno je analizi tvrde moći, konkretno vojne i ekonomske. Nye tvrdi da je vojna moć i dalje ključni faktor u procesima međunarodne politike, međutim nju nije dovoljno promatrati isključivo s tog aspekta – klasičnom ratovanju kao predmetu analize potrebno je pridodati dimenzije antiterorističkog ratovanja i humanitarne intervencije. Vojna moć sama po sebi nije dovoljna da se u kontekstu suvremenih međunarodnih odnosa postigne željeni rezultat. Nye na primjeru Vijetnama, Afganistana i Iraka ukazuje na nedostatke američkog pristupa, tvrdeći da čista upotreba vojne sile od strane vojno najmoćnije države svijeta daje samo kratkoročne rezultate, jer nakon vojne bitke “počinje prava bitka za dobivanje

potpore lokalne populacije (...)” (str. 37). U vezi s pitanjem ekonomske moći Nye na primjerima prirodnih izvora kao što su nafta i plin ukazuje na to da u suvremenim međunarodnim odnosima i dalje prevladava tvrda moć. Međutim, ekonomska međuovisnost država s vremenom će sve više onemogućavati unilateralne poteze određenih vlada, kao npr. zemalja OPEC-a (naftni šokovi 70-tih godina XX. stoljeća) ili Rusije (plinski embargo 2007/2008. godine).

Četvrto poglavlje analizira meku moć, koja svoje izvore crpi u približavanju kultura i vrijednosti određenog društva. Uspon Kine kao svjetske velesile Nye promatra s aspekta sve češće upotrebe meke moći kineske komunističke vlasti, koju je njezin predsjednik Hu Džintao uveo i u službenu terminologiju partije (str. 88). Nakon iscrpne analize kako se meka moć očituje diplomatskim sredstvima, Nye zaključuje da će budućnost meke moći biti u javnoj diplomaciji, odnosno novoj javnoj diplomaciji nevladina sektora. U tom smislu, vlade će se morati prilagođavati novim okolnostima te se odricati dijela svoje kontrole u korist poticanja, pa čak i sudjelovanja u izgradnji odnosa aktera civilnog društva različitih država (str. 108).

U drugom dijelu (poglavlje 5 i 6) Nye se vraća glavnoj temi svojeg dugogodišnjeg rada – razmatranju sve veće uloge ne-državnih aktera. Iako moć nevladinih organizacija raste, Nye tvrdi da država u klasičnom (vestfalskom) smislu neće izumrijeti (str. 114). Faktor koji je najviše pridonio porastu utjecaja nevladinih aktera jest tehnološki i komunikacijski napredak. Naime, internet kao komunikacijsko sredstvo, ili neke druge tehnologije koje su donedavno bile na raspolaganju isključivo vladama,

sada su dostupni uz minimalne cijene ili čak besplatno širim slojevima. Samim time državna kontrola slabi, a porast moći nevladinih aktera postaje globalni proces s pozitivnim i negativnim aspektima (terorizam je, naravno, najbolji primjer negativne moći). Nye također upozorava da se realna moć aktera (negativna ili pozitivna) kreira i na potpuno novom nivou: *cyberspace*. Na primjer, terorističke organizacije više ne moraju vršiti regrutaciju fizički, već preko interneta (str. 121). Takozvani *cyber-rat* predstavlja najveću prijetnju vladama. Dok je u klasičnom ratovanju država imala monopol na upotrebu sile te je mogla raspolagati informacijama o geostrateškom položaju i vojnoj moći neprijatelja, u *cyber*-prostoru ima slabu sposobnost obrane te ne može identificirati svog napadača, njegovu udaljenost te realnu snagu (str. 125). *Cyber*-ratovi i *cyber*-terorizam predstavljaju potpuno novu dimenziju ratovanja koja isključuje tradicionalnu vojnu moć.

Nakon analize tipova moći, njihovih primjena te konteksta suvremenih međunarodnih odnosa, u šestom poglavlju Nye iznosi ključnu tezu o "tranziciji moći". Iako je ozbiljna mana tog poglavlja što Nye samo ukratko opisuje pomicanje moći od države do države (Europa, Japan, Rusija, Brazil, Indija) bez dubljih analiza, ipak na kraju daje pronicljive prognoze u vezi s opadanjem moći SAD-a i usponom Kine, te kakve posljedice ta tranzicija, odnosno pomicanje moći sa zapada na istok može imati. Naime, koristeći analogiju uspona novih sila u međunarodnom poretku, povijesno je iskustvo pokazalo da sukobi neminovno izbijaju kao posljedica poremećaja odnosa moći (npr. Peloponeski rat kao posljedica uspona Atene ili Prvi svjetski rat kao posljedica uspona Njemačke). No

kad je riječ o usponu Kine i opadanju moći SAD-a, Nye tvrdi da je takav ishod nemoguć. U prvom redu, Kini nije u interesu da koristi tvrdnu, već isključivo meku moć, a međuekonomska je ovisnost prejak. Što se tiče SAD-a, Nye tvrdi da uopće nije riječ o opadanju moći te da su usporedbe SAD-a u XXI. stoljeću s primjerice Rimskim Carstvom u V. stoljeću potpuno krive i neprimjerene. Tako su i krajem XVIII. stoljeća prognoze o opstanku Velike Britanije nakon što je izgubila američke kolonije bile tmurne, a upravo je u idućem stoljeću zahvaljujući industrijskoj revoluciji njezin imperij doživio najveći procvat (str. xii). U tom smislu sadašnji loš ekonomski pokazatelj nije dovoljan – SAD je i dalje vodeća država kad je riječ o tehnološkom napretku (nanotehnologije i biotehnologije) i informatičkim tehnologijama. Također, kada se uzmu u obzir ostali faktori, kao npr. kultura, SAD ni približno nije sila s opadajućom moći.

Konačno, zaključak koji Nye izvodi u posljednjem, trećem dijelu knjige (poglavljje 7) jest primjena pametne moći kao kombinacija tvrde i meke moći ovisno o danom kontekstu međunarodnih političkih procesa. Drugim riječima, država mora imati generalni plan (uglavnom se to odnosi na osiguravanje zaštite, blagostanja i identiteta građana), ali i fleksibilan pristup danim okolnostima (str. 212). Budući da je u suvremenom globalnom dobu moć difuzna, a njezina raspodjela kaotična, Nye predlaže strategiju čiji cilj nije zadobivanje što veće moći, već dublje spajanje i suradnja. Što se tiče SAD-a, bit će potreban tzv. liberalni realizam u vanjskopolitičkom pristupu koji podrazumijeva spoznaju stvarne snage i vojne moći SAD-a, upotrebu pametne moći kako bi se rat protiv terorizma dobio kao

i Hladni rat (zadobivanjem podrške lokalnog stanovništva neprijateljske zemlje) te sigurnost saveznika (kako na vojnom tako i na planu sprečavanja nepogoda itd.) (str. 231-232).

Zaključno se, s knjigom *Budućnost moći*, valja prisjetiti kako Nye daljnje razvijanje tranzicije i difuzije moći vidi kao trodimenzionalnu šahovsku ploču. Na prvom se mjestu nalazi ploča koja predstavlja vojnu moć, a tu i dalje prevladava SAD. Druga se ploča odnosi na ekonomsku partiju šaha u kojoj je više igrača u prednosti: Kina, SAD, Europa, Japan itd. Treća ploča predstavlja partiju državnih i nedržavnih aktera. Zaključak je da u takvoj hijerarhiji odnosa SAD kroz XXI. stoljeće neće izgubiti status velesile, ali će imati ozbiljnu konkurenciju u Kini te će opstati isključivo upotrebom meke i pametne moći.

Kritičari Josephu Nyeu obično prigovara ju zbog stila pisanja kojim iskaže iz akademskih okvira namjenjujući svoj rad široj javnosti. U pristupu problematici vidljivo je iskustvo rada u državnoj službi. *Budućnost moći* puna je savjeta američkim vanjskopolitičkim donositeljima odluka, čime su uspješno izbjegnuta prazna apstraktna razmatranja i kruta akademska kvaziobjektivnost. Usprkos osebujnom stilu i pristupu, koji katkad nisu na razini najviših zahtjeva znanstvene temeljitosti i dosljednosti, u knjizi *Budućnost moći*, nakon dva desetljeća iscrpnih analiza procesa međunarodne politike, autor nam nudi originalnu sintezu definicija, analiza i upozorenja o funkciji i evoluciji političke moći u međunarodnim odnosima.

Petar Popović

Prikaz

Paul Johnson

Moderna vremena:

Povijest svijeta od 1920-ih do 2000.

Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2007, 863 str.

Moderna vremena britanskog povjesničara, novinara i književnika Paula Johnsona specifična je knjiga u kojoj se paralelno s političkim događanjima i procesima prate i povezuju znanstveni, tehnološki i kulturalni aspekti burnog 20. stoljeća. Rijetke su knjige povijesne tematike koje na tako složen, ali pregledan način pružaju sveobuhvatnu sliku političke povijesti tog razdoblja. Paul Johnson (1928) autor je dvadesetak vrlo zapaženih historiografskih djela, a među najpoznatijima su: *The Holocaust, A History of the American People, A History of Christianity, Napoleon* i *Pope John Paul II and the Catholic Restoration*. *Moderna vremena* doživjela su nekoliko izdanja i prevedena su na petnaest jezika.

Prvo poglavlje knjige, naslovljeno *Relativistički svijet*, služi kao svojevrsni uvod u poslijeratne dvadesete godine. Poremećaji u Europi i svijetu koji su uslijedili nakon Prvog svjetskog rata i njegova nezadovoljavajućeg mira u stanovitom su smislu, navodi autor, bili očekivani. Rat je pokazao kolikom se brzinom suvremena nacionalna država može širiti i koliko agresivna može biti. Nakon što je rat bio okončan, mnogi su ljudi počeli shvaćati ozbiljnost takva razvoja događaja, no kazaljke sata